

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽMONIŲ PALAIKŲ LAIDOJIMO ĮSTATYMO NR. X-1404 25 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3492

2024 m.

d. Nr.

Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2024 m. gegužės 15 d. sprendimo Nr. SV S-1402 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1.1 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos žmonių palaikų laidojimo įstatymo Nr. X-1404 25 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIVP-3492 (toliau – Projektas) dėl šių priežasčių:

1. Lietuvos Respublikos žmonių palaikų laidojimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 2 straipsnio 1¹ dalyje apibrėžta, kad ekshumavimas yra palaidotų ar užkastų žmogaus palaikų, taip pat kremuotų palaikų, esančių urnoje (kapsulėje), atkasimas ir iškėlimas iš kapo, laidojimo rūšio, kolumbariumo nišos ar kitos žmogaus palaikų palaidojimo ar užkasimo vietos. Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje, be kita ko, nustatyta: „Kapinėse palaidoti žmogaus palaikai ekshumuojami palaidoto žmogaus sutuoktinio, partnerio arba pilnamečių vaikų (įvaikių), tėvų (įtėvių), jeigu jų nėra, – artimųjų giminaičių prašymu, jeigu jų nėra, kai siekiama išsaugoti istorinę atmintį ar atlikti tyrimus, – Kultūros ministerijos įgaliotos institucijos ar Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro prašymu ir turint Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka išduotą leidimą ekshumuoti žmogaus palaikus kapinėse. Jeigu kapinėse palaidoti žmogaus palaikai ekshumuojami pagal ikiteisminio tyrimo teisėjo priimtą nutartį, prokuroras prieš ekshumavimą apie tai informuoja Sveikatos apsaugos ministerijos įgaliotą instituciją.“

Projekte siūloma leisti Vyriausybės įgaliotai institucijai pateikti prašymą ekshumuoti žmogaus palaikus, „kai siekiama ištaisyti žmogaus teisių ar teisės aktų reikalavimų pažeidimus, klaidas ar kitomis reikšmingomis aplinkybėmis“.

Nei Projekto nuostatos, nei jų pagrindimas neatskleidžia, dėl kieno padarytų ir kokių konkrečių klaidų, dėl kokių teisės aktų pažeidimų ar kokioms konkrečioms aplinkybėms esant galėtų atsirasti papildomas, nei dabar nustatyta Įstatyme, poreikis pateikti prašymą ekshumuoti žmogaus palaikus kitiems subjektams, nei nurodyti Įstatymo 25 straipsnio 5 dalyje. Kadangi neaišku, kokiais atvejais galėtų būti papildomai prašoma ekshumuoti žmogaus palaikus, Projekte siūlomas reguliavimas nėra nuoseklus ir neatitinka Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintų tikslingumo ir aiškumo teisėkūros principų.

2. Žmogaus palaikų palaidojimas yra baigtinė procedūra, kurios negalima ištaisyti ar pakeisti, o žmogaus palaikų ekshumavimas ar ekshumavimas siekiant juos perlaidoti vykdomas tik ypatingais ir itin retais atvejais, ir tik su artimųjų giminaičių žinia ir jų sprendimu. Kai palaidoto asmens artimųjų giminaičių nėra, siekiant išsaugoti istorinę atmintį ar atlikti tyrimus, Įstatymas numato išimtinę galimybę leisti prašymą ekshumuoti žmogaus palaikus pateikti Kultūros ministerijos įgaliotai institucijai ar Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui, tačiau leidimas ekshumuoti žmogaus palaikus nesuteikia teisės šioms institucijoms juos perlaidoti.

Praktikoje susiklosčiusios tam tikros vienetinės aplinkybės (pvz., piktnaudžiavimas, neveikimas, biurokratizmas, klaidos ir pan.) ar teisės aktų procedūrinis pažeidimas laidojant

mirusį negali būti priežastis ekshumuoti ar juo labiau ekshumuoti siekiant perlaidoti palaidotus žmogaus palaikus be artimųjų giminaičių sutikimo.

Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 311 straipsnį, už tyčiojimąsi iš mirusiojo palaikų arba jų išniekinimą numatyta baudžiamoji atsakomybė, todėl, siekiant iširti tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, žmogaus palaikai būtų ekshumuojami ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties pagrindu, ką numato galiojantis teisinis reguliavimas, todėl žmogaus palaikų ekshumavimas siekiant ištaisyti kitus žmogaus teisių ar teisės aktų reikalavimų pažeidimus ar klaidas būtų neproporcingas ir neatitiktų teisėkūros proporcingumo principo.

3. Įstatymo projektu siūlomas įtvirtinti teisinis reguliavimas, pagal kurį teisę kreiptis dėl palaikų ekshumavimo Vyriausybės įgaliota institucija turėtų neatsižvelgdama, ar mirusysis turi sutuoktinį, artimųjų giminaičių, ar ne, neatsižvelgdama į mirusiojo sutuoktinio ar artimųjų giminaičių nuomonę apie ekshumavimo poreikį, neatitinka Įstatymo projekto aiškinamajame rašte deklaruojamo tikslo – nustatyti šią teisę Vyriausybės įgaliotai institucijai, tik kai miręs asmuo neturi artimųjų giminaičių. Projekte siūlomas reguliavimas pažeidžia palaidoto žmogaus sutuoktinio, partnerio, pilnamečių vaikų (įvaikių), tėvų (įtėvių) ir (ar) artimųjų giminaičių teisę spręsti apie palaidotų asmens palaikų ekshumavimo poreikį ir neatitinka Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintų proporcingumo ir pagarbos asmens teisėms ir laisvėms principų.

4. Iš Projekto nuostatų neaišku, kas turėtų teisę nustatyti konkrečius žmogaus teisių ar teisės aktų pažeidimus ir tuos pažeidimus padariusius asmenis, kurie turės kompensuoti ekshumavimo išlaidas, kilus teisiniams ginčams dėl ekshumavimo išlaidų kompensavimo – dalyvauti teismo procese. Atsižvelgiant į tai, siūlomas reguliavimas neatitinka Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintų aiškumo ir tikslingumo principų.

5. Siekiant sudaryti vienodas sąlygas asmenims ir turintiems, ir neturintiems artimųjų giminaičių pasirūpinti savo laidotuvių ar įgyvendinti pageidavimus dėl laidotuvių, Įstatymo 21 straipsnio 1 dalies nuostata suteikia teisę kiekvienam veiksniam ar riboto veiksnio asmeniui pareikšti valią dėl savo palaikų laidojimo ir paskirti laidojantį asmenį, kuris, jam mirus, organizuos laidojimą. Asmeniui esant gyvam paskyrus laidojantį asmenį, bus išvengta nenumatytų aplinkybių, kurioms susiklosčius reikėtų ekshumuoti žmogaus palaikus norint juos perlaidoti. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siekiamą tikslą galima pasiekti galiojančiu teisiniu reguliavimu.

Laikinai einantis Ministro Pirmininko pareigas

Laikinai einantis aplinkos ministro pareigas